

Маркетингове дослідження кон'юнктури світового ринку молока та молочної продукції

Актуальність теми дослідження. Розвиток молочної галузі відбувається під впливом глобальних економічних, технологічних, політичних, ціннісних трендів, які, у свою чергу, формують образ майбутньої галузі. Драйвером виробництва молока та молочної продукції у світі стало зростання попиту на них у країнах, що розвиваються, внаслідок збільшення чисельності населення та підвищення рівня соціально-економічного розвитку.

При цьому у країнах Європи виробництво молока стримується невеликими темпами зростання його споживання та переорієнтації попиту до низькокалорійної продукції, а також до її рослинних аналогів. У Сполучених Штатах Америки, Європейському Союзі збільшення обсягів виробництва відбувається за рахунок зростання продуктивності корів, що розвертається у інтенсивне виробництво, а в Індії та Китаї – переважно за рахунок збільшення поголів'я (екстенсивне виробництво). Країни ЄАЕС мають значний експортний потенціал з молока та молочної продукції, тому що їхні внутрішні ринки близькі до насичення. Відмінною особливістю є те, що переважна частка експорту цих країн вирушає на пострадянський простір. Торгові війни США та Китаю відкривають для України, Білорусі та Казахстану, у разі насичення власного ринку, нові можливості в експорті молочної продукції до Китаю та інших країн Південно-Східної Азії. Країнам для цього необхідно на основі кращих практик зарубіжного досвіду підвищити продуктивність худоби та рентабельність виробництва.

Стаття присвячена аналізу світового ринку молока та молочної продукції, виявлення ключових трендів та особливостей розвитку даної галузі в різних країнах.

Метою дослідження є кон'юнктурний аналіз світового ринку молока та молочної продукції, розвиток тенденції та стратегічних напрямів розвитку українського молочного бізнесу.

Методи дослідження. В статті використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняння, метод узагальнення даних, дослідження базується на системному підході до розглянутих проблем, вивченні їх взаємозв'язку та розвитку.

Результатами дослідження. Ринки молока і молочної продукції в різних країнах дуже різноманітні і відрізняються інтенсивним, або екстенсивним способом виробництва, технологіями і споживчими перевагами. В Україні є проблема низької продуктивності корів у більшості господарств (за винятком агрохолдингів), а також дисбалансу закупівельних та ринкових цін. При цьому внутрішній попит на молоко та молочну продукцію не задоволений, частина продукції імпортується. Аналіз досвіду розвитку молочного виробництва провідних країн світу дозволив виявити особливості, які мають найбільший вплив на збільшення продуктивності галузі та її рентабельності.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути базою для подальших науково-теоретичних розробок та використані у практиці сучасних підприємств, що пов'язані з виробництвом та переробкою молочної продукції

Висновки. Кон'юнктура є обов'язковою частиною становлення та розвитку світового товарного ринку. Дослідження короткострокового коливання і зміни на товарних ринках на макро- та мікрорівні, необхідне для врахування в економічній діяльності підприємств, галузей і всього народного господарства. Розуміння ринкової ситуації використовується для управління стратегією, вибором форми і методів конкурентної боротьби в забезпеченні зовнішньої ефективності торгово-економічної діяльності.

Ринки молока і молочної продукції в різних країнах дуже різноманітні і відрізняються способом виробництва (інтенсивний або екстенсивний), технологіями і споживчими перевагами. Національний ринок молока має проблему низької продуктивності корів у більшості господарств (за винятком агрохолдингів), а також дисбалансу закупівельних та ринкових цін. При цьому внутрішній попит на молоко та молочну продукцію незадоволений, частина продукції імпортується.

Ключові слова: кон'юнктура світового ринку, продуктовий ринок, молоко, молочна продукція, ринок, споживання, виробництво, попит, тенденції, тренди.

Marketing research of the world market situation milk and dairy products

Relevance of the research topic. *Relevance of the research topic. The development of the dairy industry is under the influence of global economic, technological, political, value trends, which, in turn, shape the image of the future of the industry. The driver of the production of milk and dairy products in the world was the increase in demand for them in developing countries due to the increase in the population and the increase in the level of socio-economic development.*

At the same time, milk production in European countries is restrained by the low rate of growth of its consumption and the reorientation of demand to low-calorie products, as well as to its vegetable analogues. In the United States of America and the European Union, the increase in production is due to the increase in the productivity of cows, which turns into intensive production, and in India and China – mainly due to the increase in livestock (extensive production). EAEU countries have significant export potential for milk and dairy products, because their domestic markets are close to saturation. A distinctive feature is that the majority of the exports of these countries go to the post-Soviet space. Trade wars between the US and China open up new opportunities for Ukraine, Belarus, and Kazakhstan to export dairy products to China and other Southeast Asian countries if their own market is saturated. For this, countries need to increase the productivity of livestock and the profitability of production based on the best practices of foreign experience.

The article is devoted to the analysis of the world market of milk and dairy products, the identification of key trends and features of the development of this industry in different countries.

The purpose of the study is the conjunctural analysis of the world market of milk and dairy products, the development of trends and strategic directions for the development of the Ukrainian dairy business.

Research methods. *The article uses the dialectical method of scientific knowledge, the method of analysis and synthesis, comparison, the method of summarizing data, the research is based on a systematic approach to the considered problems, the study of their relationship and development.*

According to the results of the research, the markets of milk and dairy products in different countries are very diverse and differ in intensive or extensive production methods, technologies and consumer preferences. In Ukraine, there is a problem of low productivity of cows in most farms (with the exception of agricultural holdings), as well as an imbalance of purchase and market prices. At the same time, the domestic demand for milk and dairy products is not satisfied, part of the products are imported. The analysis of the experience of the development of dairy production in the leading countries of the world allowed us to identify the features that have the greatest impact on increasing the productivity of the industry and its profitability.

Field of application of results. *The research results can be a basis for further scientific and theoretical developments and used in the practice of modern enterprises related to the production and processing of dairy products*

Conclusions. *The business environment is an essential part of the formation and development of the world commodity market. The study of short-term fluctuations and changes in commodity markets at the macro- and micro-level, necessary to take into account the economic activity of enterprises, industries and the entire national economy. Understanding the market situation is used to manage the strategy, the choice of the form and methods of competitive struggle in ensuring the external efficiency of trade and economic activity.*

Markets of milk and dairy products in different countries are very diverse and differ in the method of production (intensive or extensive), technologies and consumer preferences. The national milk market has the problem of low productivity of cows in most farms (with the exception of agricultural holdings), as well as an imbalance of purchase and market prices. At the same time, domestic demand for milk and dairy products is not satisfied, part of the products are imported.

Keywords: world market situation, food market, milk, dairy products, market, consumption, production, demand, trends, trends.

Постановка проблеми. Молоко та молочна продукція – це одні з найбільш споживаних видів продукції АПК у всьому світі. Цінність цієї продукції полягає у високій користі для організму та поживності білка, потреба та в якому збільшується щороку. У різних країнах питома вага молока та молочної продукції у споживчому кошику складає від 20 до 30% [25]. Розвиток молочної галузі у всьому світі відбувається під впливом глобальних політичних, економічних, технологічних та інших трендів, які визначають її перспективи на середньо- та довгостроковий період. Їх своєчасне виявлення дає можливість вчасно диверсифікувати виробництво молочної продукції у бік найперспективнішої. У зв'язку з цим мета даного дослідження – визначення ключових сучасних трендів світового ринку молока та молочної продукції, для цього необхідно: 1) провести кон'юнктурний аналіз світового виробництва та споживання молока та молочної продукції; виявити особливості молочного ринку в різних країнах; 3) визначити ключові тренди розвитку світового ринку молока та молочної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти функціонування ринку молока та молочної продукції розглянуті у працях українських та зарубіжних вчених: В.Г. Андрійчук, П.С. Березівський, В.І. Бойко, Є.В. Гаваза, Т.Г. Дудар, В.Н. Зимовець, С.І. Канцевич, О.В. Крисальний, А.М. Лисенко, Ю.М. Макаренко, О.В. Попко, П.Т. Саблук та інші.

Мета статті – аналіз досвіду розвитку молочного виробництва провідних країн світу дозволить виявити особливості, які мають найбільший вплив на збільшення продуктивності галузі та її рентабельності. Для цього необхідно провести аналіз виробництва та споживання молока та молочної продукції у світі.

Виклад основного матеріалу. Виробництво молока у світі щорічно росте і збільшилося в 2022 році по відношенню до 2018 року 10,3% з 809 до 893 млн. т. (рис.1) [4].

Чинниками зростання світового виробництва молока виступають: суттєве збільшення поголів'я корів в Індії, підвищення молочної продуктивності в країнах ЄС, США, Бразилії, загальна урбанізація [8]. Основна тенденція розвитку світового ринку молока полягає у перевищенні темпів зростання виробництва молока в країнах, що розвиваються, над розвиненими, що обумовлюється швид-

ким темпом зростання економіки в країнах Південно-Східної Азії, Індії, Китаї та урбанізацією у цьому регіоні. Так, наприклад, основним драйвером розвитку молочного виробництва країнах у 2021 року стало збільшення його споживання на 16,3% до 2018 р. У ЄС споживання збільшилося лише на 0,3% [39]. Лідером з виробництва молока у світі є Євросоюз, у 2021 році там було виготовлено 155 млн. т. молока, або 17% світового виробництва. На другому місці знаходяться США – 99,2 млн. т. (19%), на третьому – Індія з 91,3 млн. т. молока (17%). Далі йдуть Китай 31 млн. т. (6%) [4]. Наприклад, в Індії зростання виробництва молока в 2021 році до 2020 року становив 5,3%. Це найбільший показник серед світових виробників молока. При цьому в Індії найнижча собівартість виробництва молока у світі.

За прогнозом дослідницького центру IFCN до 2030 року обсяг виробленого молока у світі збільшиться у 3 рази, а виробництво молока на одне фермерське господарство – на 54%. Зростання споживання молока на душу населення становитиме 16%, переважно за рахунок країн що розвиваються [9].

У Європі головним виробником молока є Німеччина, де активний розвиток галузі відбувся в результаті інвестування в інноваційні технології доїння, годування, утримання худоби, 94% молока, виробленого у країнах ЄС, вирушає на переробку [10].

Американський ринок молока перенасичений, у зв'язку з чим США є найбільшим у світі експортером цієї продукції, поступаючись лише ЄС. У США одна з найвищих у світі продуктивність корів, середній надій становить 10–11 тон молока. Таких показників досягнуто в результаті впровадження інноваційних технологій у управлінні стадом та особливої уваги системи годування.

У США, Канаді та країнах ЄС проблема надвиробництва молока вирішується за допомогою обмежувальних заходів у вигляді квот, ліміту закупівельних цін, ліцензування і тощо [4].

У Китаї та Бразилії інтенсифікація молочної галузі відбувається за рахунок державної підтримки у формі цінового регулювання та компенсації капітальних витрат. У Китаї суттєвими темпами зростає попит на автоматизоване обладнання годування та доїння. Однак внутрішній ринок країни не насичений власною продукцією, у зв'язку з чим Китай – один із найбільших світових споживачів сирого молока [9].

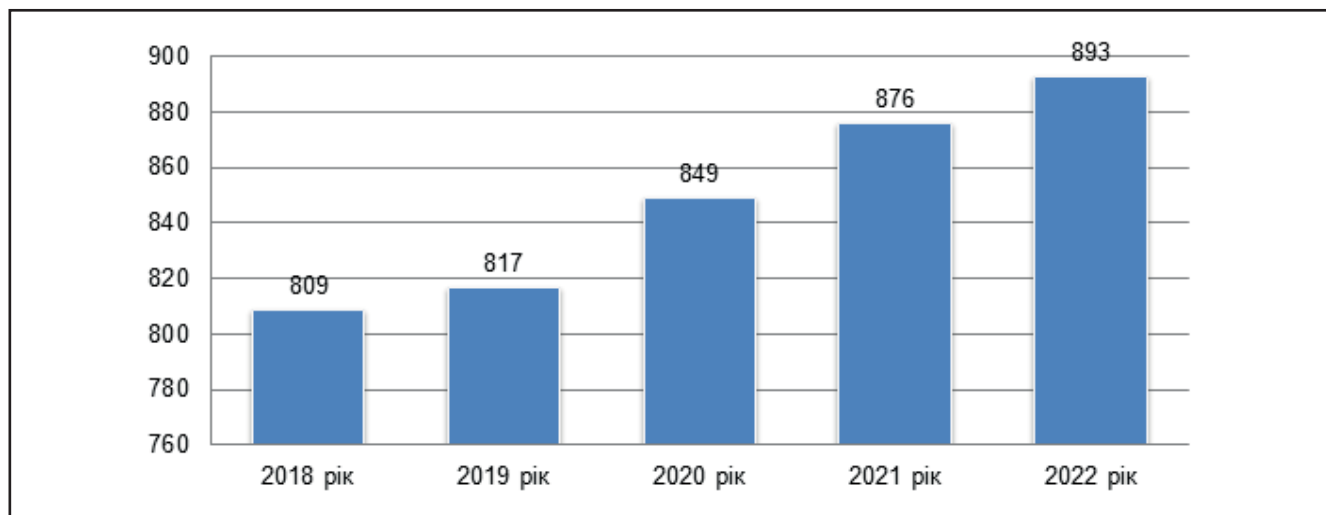

Рисунок 1. Динаміка світового виробництва молока

На відміну від країн ЄАЕС, у більшості країн світу основні виробники молока це маленькі ферми. Наприклад, у Канаді на середньостатистичній фермі міститься близько 70 корів, у Норвегії – 20–25, у Китаї – 20, у Індії – 1–3.

Окремо варто розглянути ринки молока та молочної продукції країн пострадянського простору, які мають значний потенціал розширення своєї присутності на світовій арені. Внутрішній ринок цих країн вже близький до насичення. Його зріст обмежується невисоким рівнем соціально-економічного розвитку у країнах ЄАЕС. Найбільші ринки – це ринки Білорусії, України, Росії, Казахстану, України, Узбекистану. Найбільш зростаючим ринком по споживанню молока є ринок Узбекистану.

Провідними експортерами молока в 2021 році серед країн пострадянського простору – це Білорусь (2030,3 млн дол.), Україна (292,6 млн дол.), Росія (203,5 млн дол.), Казахстан (43,8 млн дол.) [9]. Відмінна особливість цих країн полягає в тому, що переважна частка експорту відправляється до країн пострадянського простору (близько 90–95%). Наприклад, основним споживачем білоруського молока та молочної продукції є Росія. В Україні 57% експорту у 2021 р. надіслано у країни Європи.

Основні характеристики молочно-го ринку країн ЄАЕС складаються, по-перше, в низькому рівні диверсифікації ринків збуту молока та молочної продукції, по-друге, в скорочення споживчого попиту, що зумовлене погіршенням соціально-економічного становища деяких країн євразійського союзу, по-третє, у значному потенціалі збільшення виробництва молока та експорту до

третіх країни. Для реалізації останнього країни поступово переходять від екстенсивного виробництва до інтенсивного, заснованого на впровадженні інноваційних технологій [9].

Якщо аналізувати світовий рівень споживання молока та молочної продукції, то слід відзначити, що на тлі зростання чисельності населення попит на цю продукцію зростає, проте це не головний фактор зростання попиту на дані види продукції, змінилася і культура споживання про що свідчить рівень споживання на душу населення, зокрема у 2010 році споживання становило 110 кг, а 2020 року – 115 кг [12].

На світовому ринку споживання молока та молочної продукції одним із лідерів виступають Сполучені Штати Америки [4]. За даними Міністерства сільського господарства США виробництво сирого молока у 2019 році становило – 115,3 млн. т, а 2020 року виробництво збільшено на 1,3 % і становить 118 млн. т. За оцінками експертів IndexVox споживання молока та молочної продукції в США «при рекомендованій нормі споживання 415 кг» у 2010 році становило 276 кг/особу на рік, а у 2020 році 354 кг/особу приріст споживання щодо 2019 року становив 6,7 % [10]. Динаміка середньодушового споживання молока та молочної продукції представлена на рисунку 2.

Основна продуктова структура світового ринку молочної продукції складає – питне молоко, сухе знежирене молоко, сухе цільне молоко, вершкове масло, сири, морозиво. На рисунку 3 представлена динаміка споживання основних видів молочної продукції у світі.

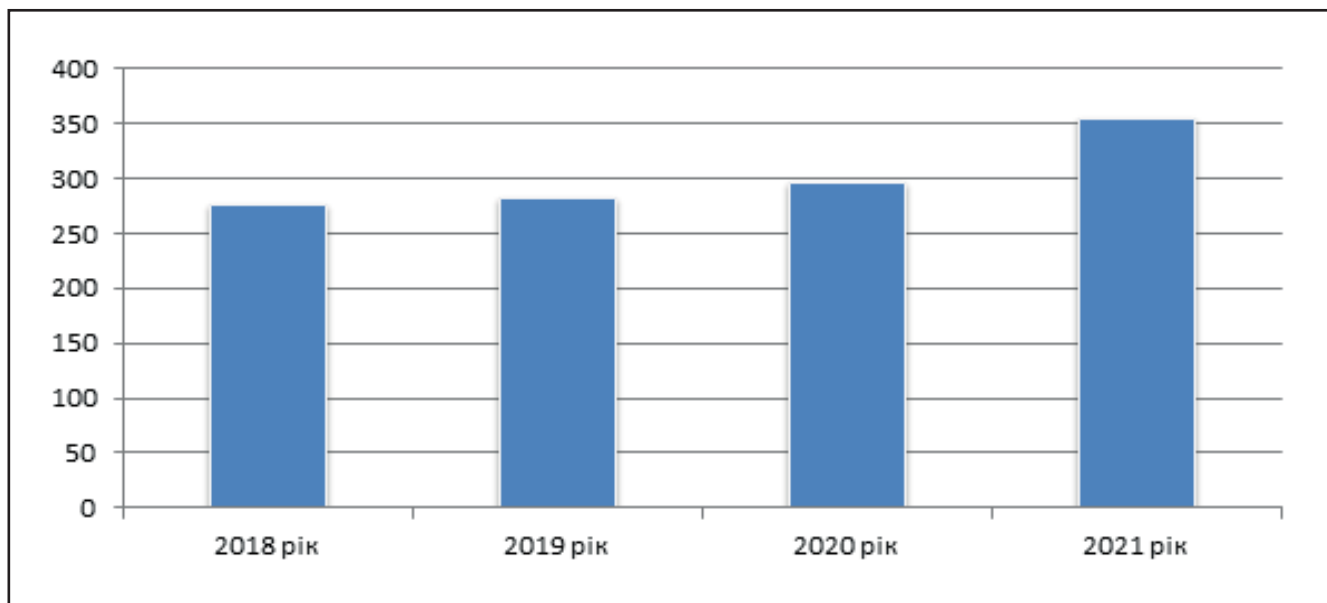

Рисунок 2. Споживання молока та молочних продуктів на душу населення США, кг/особу на рік

Рисунок ілюструє, що споживання сухого знежиреного молока збільшується протягом останніх чотирьох років (+13,9%), а незбираного молока – знижується (-5%). Це насамперед, пояснюється підвищенням споживчих переваг у бік здорового та низькокалорійного харчування. Попит на сири та вершкове олія збільшується в результаті зростання їх споживання в країнах, що розвиваються, і поліпшення соціально-економічного становища окремих груп населення.

Споживання молочної продукції відповідає світовим тенденціям: відбувається зростання споживання сирів, йогуртів та молочних десертів, а той час як традиційної продукції – знижується. Попит зміщується в напрямку більш складної молочної продукції та більш якісної.

Таким чином, світовий ринок молока формується під впливом трендів, які зароджувалися у 2018–2019 роках і продовжує свої тенденції у середньостроковій перспективі. Його розвиток в останні роки піддається суттєвим трансформаціям, заснованим на зміні споживчих переваг та демографічної ситуації світу (продаж молока збільшився в країнах, що розвиваються, а у розвинених країнах – скорочується). Скорочення споживання переважно зумовлюється популяризацією здорового способу життя у країнах Західної Європи та США. До ключових трендів можна віднести:

1. Зростання попиту на функціональні продукти харчування. Серед молочної продукції найбільш популярні продукти з пробіотиками, зокрема ке-

фір, йогурт. За прогнозом консалтингової компанії EY, світовий ринок пробіотиків досягне 73 млрд. дол. Крім цього, зростає попит на продукцію з низьким вмістом лактози.

2. Зниження споживання цукру (низькокалорійне морозиво, молочні десерти), що обумовлено трендом здорового способу життя.

3. Зростання попиту на продукцію з високим вмістом білка, тому що споживачі в різних країнах світу стають більшими вимогливими до молочних продуктів. Зниження темпів росту світового виробництва молока, яке пов'язане зі зниженням темпів зростання ВВП основних виробників молока (Китай, країни ЄС). У 2023 році, за прогнозом Rabobank, очікується рецесія світового молочного ринку.

Зростання попиту на рослинні аналоги молочної продукції, що негативно впливає на ринок молока та молочних продуктів. Згідно дослідженням агентства Mordor Intelligence, щорічне споживання молочної продукції на основі рослинної сировини збільшується на 14,5%. Такі темпи збережуться до 2026 року.

Аналіз світового ринку молока та молочної продукції показав, що суттєві обсяги молочної продукції на євразійському ринку імпортуються Китаєм, Білоруссю, Казахстаном, які становлять основну конкуренцію для вітчизняної молочної продукції і відповідно потребують детального аналізу.

У світовому споживанні молока перевага надається свіжим молочним продуктам, країнами-

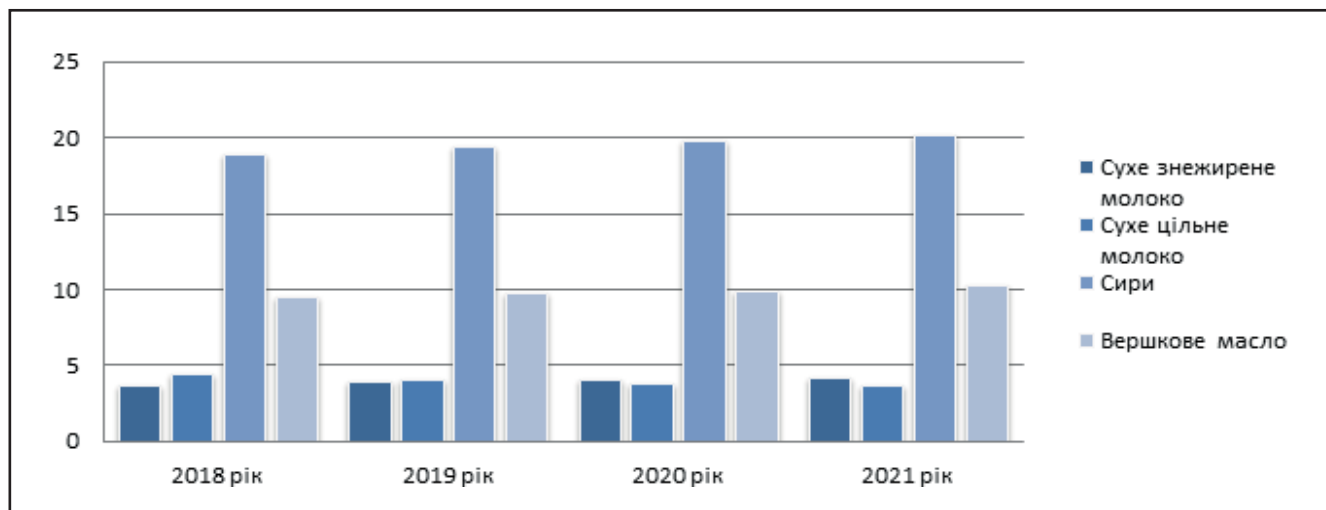

Рисунок 3. Динаміка споживання молочної продукції у світі, млн. т.

лідерами споживання свіжих молочних продуктів є Білорусь, Україна, Нова Зеландія, Австралія, Канада, США, країни ЄС. В останні роки спостерігається збільшення рівня вживання свіжої молочної продукції в країнах Азії, зокрема: Індія, Китай, Японія, Саудівська Аравія, Пакистан, а також окремі країни Африки, зокрема: Єгипет, Ефіопія, Південна Африка. А рівень споживання молочних продуктів за даними EОCD–FAO в Канаді, США та ЄС надалі скорочуватиметься у зв'язку із зміною способу життя та смаків основних споживачів.

Пропозиція молочних продуктів на світовому ринку представлена такими основними видами продукції – молоко сухе незбиране, молоко сухе знежирене, суха сироватка молочна, молоко згущене без цукру, вершки свіжі, масло вершкове, сири, морозиво. У 2022 році експорт США на світовому ринку показав рекордні обсяги вартісному вираженні, що обумовлено високими міжнародними цінами на молочні продукти. Це торкнулося всіх груп молочних товарів: сухе знежирене молоко, сироватку, лактозу, сир та вершкове масло. Так, у жовтні вартість експорту молочної продукції зросла на 25%, при тому що обсяги збільшились лише на 5%.

Світовий ринок сухого молока збалансований, незважаючи на деякий сезонний рух цін. У Південній півкулі випуск сезонно збільшується, як і запаси американських виробників. Найбільше цей дисонанс помітний в експорті сухого знежиреного молока: обсяги його експорту впали на 8%, проте вартість експорту зріс на 27%. Тим часом, у 2023 році у США очікується збіль-

шення обсягів експорт молока сухого знежиреного на 1%. На них фокусують свій попит споживачі у Північній півкулі. Світові ціни на молоко сухе знежирене у вересні сезонно зростають, пройшовши період літнього зниження, на сухе цільне молоко лишаються стійким. За даними Міністерство сільського господарства США, запаси сухого цільного молока у Європі обмежені, внутрішній попит є, що сприяє невеликому зростанню ціни. Попит на світовому ринку слабкий, а запаси сухого знежиреного молока у країнах ЄС–27 є низькими як наслідок пошавлення експорту. Ціни на сухе знежирене молоко зростають у всіх регіонах США, в тому числі через збільшення використання його сироварами для підвищення масової долі білку при виході продукту, що гарно впливає на підвищення попиту з боку Мексики. Експерти Міністерство сільського господарства США побоюються його падіння у разі зростання ціни.

Світовим лідером з експорту масла у 2022 році була Нова Зеландія (500 тис. тон). Однак у 2023 році прогнозується зниження експорту вершкового масла з Нової Зеландії на 50 тис. тон, що становитиме 10%. Ціна блочного масла в Європі почала підйом слідом за подорожчанням вершків, причинами є сезонне зменшення надобів та високий попит на молочні жири. Низька пропозиція та зростання індикативів на Білоруська універсальна товарна біржа створили високі цінові очікування. Перспективну альтернативу імпорту з Білорусі створює низька паритетна ціна вершкового масла у світовій долі жиру 82,5% із Південної Америки. Причина – переорієнтація

виробників виробництва цільного сухого молока, щоб задовольнити попит Китаю та Індонезії.

Виробництво сиру в Євросоюзі у 2022 році залишилося стабільним, незважаючи на зниження виробництва молока, тому що для цього регіону це пріоритетна категорія молочної продукції. У середземноморських державах, що входять до Євросоюзу, ситуація покращилася завдяки споживчому попиту на козячий сир та моцарелу, а також місцевому виробництву молока для нішевих продуктів, захищених географічним індикатором. Однак фермери у Франції та Італії, які виробляють молоко для продуктів із географічним індикатором, зіткнулися з нестачею кормів та зупинкою виробництва, оскільки вони більше не змогли відповідати стандартам виробництва такої продукції. Високий попит на сир та сезонне падіння надій нижче за прогнозований раніше рівня розвантажують складські запаси у країнах ЄС-27. Виробництво не встигає за попитом. Сировина використовується насамперед у виробництві сирів. У зв'язку з очікуваними рекордних поставок з Білорусі ймовірно зниження обсягів вироблення сиру.

Суша сироватка. Попит на свинину в Китаї продовжує знижуватися і підштовхує до зниження цін на суху сироватку, що значною мірою використовується у кормах свинарства. Як зазначає Міністерство сільського господарства США, на тлі слабого ринку сироватки виробники сухих сироваткових продуктів у США віддають перевагу виробництву висококонцентрованого протеїну 80% (КСБ) та сухий перміат сироватки молочної, відмовляючись від випуску сироватки та Зпротеїну 4% (КСБ). Ціни на суху сироватку в Європі стійкі, поштовхування попиту відзначається тільки на кормову сироватку.

Морозиво. Найвищий попит на цей продукт у період весняно-літній період сприяє прискоренню збільшення споживання мороженцями сировини (сире молоко, сухе знежирене молоко, суха сироватка, масло, згущене молоко), залишки морозива, вивільнення на ринку та зниження попиту на нього відбувається восени.

Місце Китаю у світовій торгівлі молочними продуктами становить: 4% імпорту сиру, 9% імпорту вершкового масла, 13% імпорту сухого знежиреного молока, 23% імпорту сухого цільного молока.

У серпні 2022 року впав обсяг імпорту Китаєм сухої сироватки (-5%), (-12%) із США, (-9%) із Нідерландів. Падіння імпорту зі США пов'язане

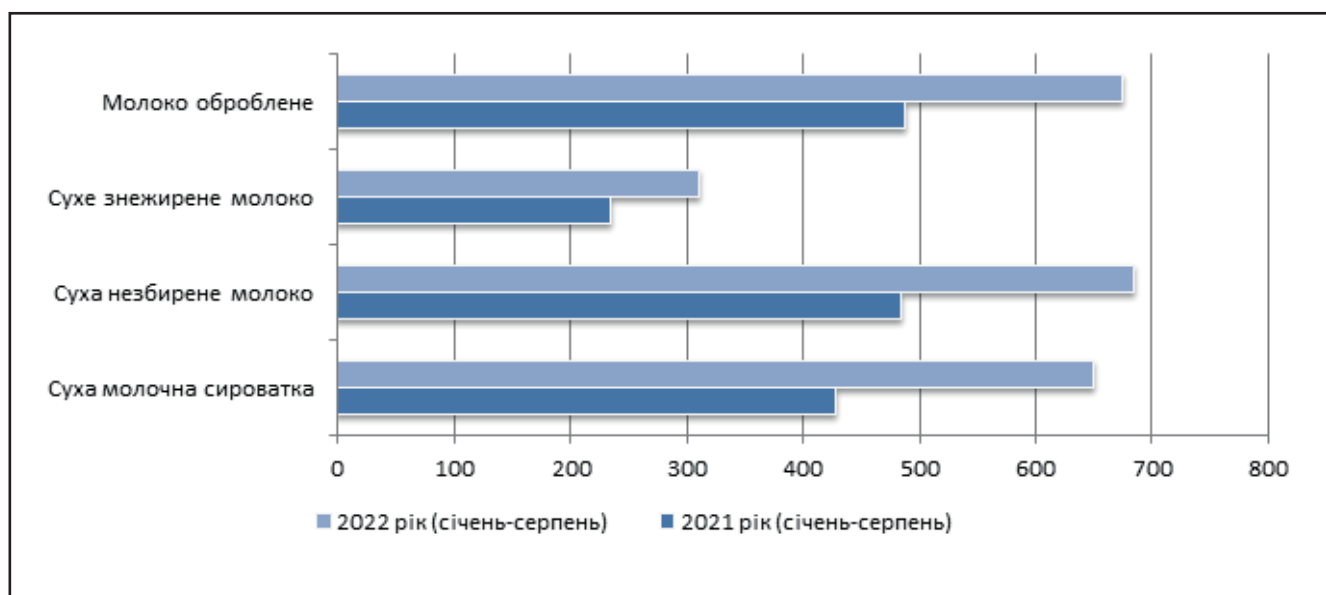
не з підвищенням ціни на 8%. Постачання з Білорусі (в основному червене відвантаження та початку липня) зросли на 33%. Як і сироватка, обсяг імпорту сухого знежиреного молока у серпні знову провалився (-26%). При цьому обсяги постачання впали від усіх основних імпортерів: Нова Зеландія, США, Австралія, Німеччина, Білорусь. Зростання ціни сухого цільного молока з Нової Зеландії в серпні склало 3% і не вплинув обсяг імпорту. Дешевший уругвайський продукт також зріс у ціні на 12%. Постачання сиру в країну збільшилося за 2022 року на 45%, це зростаюча після сухої сироватки категорія молочних продуктів. У серпні ціна на сири з Нової Зеландії залишилася незмінною, сири інших експортерів дешевшали. Масло – найменш зростаюча категорія імпорту (+22%) за підсумками 2022 року. Попит на свинину в Китаї продовжує знижуватися та спонукає до зниження ціни на суху сироватку (корм для свинарства).

За 8 місяців 2022 року імпорт сироватки із США зріс на 64% (+97 ТМТ – тисяча метричних тон), з Білорусі на 74% (+26 ТМТ), на 51% з Нідерландів (+19 ТМТ), на 42% із Польщі (+14 ТМТ), з'явилися постачання з Туреччини (38 ТМТ) (рис.4) [10].

Місце у світовій торгівлі молочними продуктами Білорусі становить: 8% експорту сиру, 8% експорту масла, 5% експорту сухого знежиреного молока, 1% експорту сухого цільного молока.

Білоруський експорт сухого знежиреного молока у липні становив 9,7 ТМТ (-42% до рівня 2021 року). Пік експорту 2022 року припав на літні місяці, що частково пояснює таке значне падіння. У зв'язку з поточним зростанням цін на світових ринках, можливо, збільшення експорту сухого знежиреного молока слід очікувати найближчим часом, у вересні – жовтні 2023 року. Обсяг експорту до Росії за 8 місяців року знизився на 16%, до Китаю – зріс на 56% (рис.5) [8, 10].

Експорт сироватки із Білорусі знизився на 10% до 10,7 ТМТ (+3% до липня 2021 року) [12]. За 8 місяців року експорт сухої сироватки в Росію впав на 24% та зріс до Китаю на 33%. Ринки Китаю та Росії взаємно врівноважують один одного в експорті Білорусі. Зниження поставок до Росії (падіння попиту та цінова яма в РФ) супроводжувалося частковим відновленням обсягів поставок у Китай (рис.6). Середня ціна експорту білоруської сироватки до Китаю протягом місяця підня-

Рисунк 4. Імпорт Китаю з початку 2022 року (січень–серпень), ТМТ

лася на 3%, поряд із нею знаходилася ціна казахстанських відвантажень.

Місце у світовій торгівлі молочними продуктами Казахстану становить: 1% імпорту сиру, 1% імпорту вершкового масла, 1% імпорту сухого знежиреного молока.

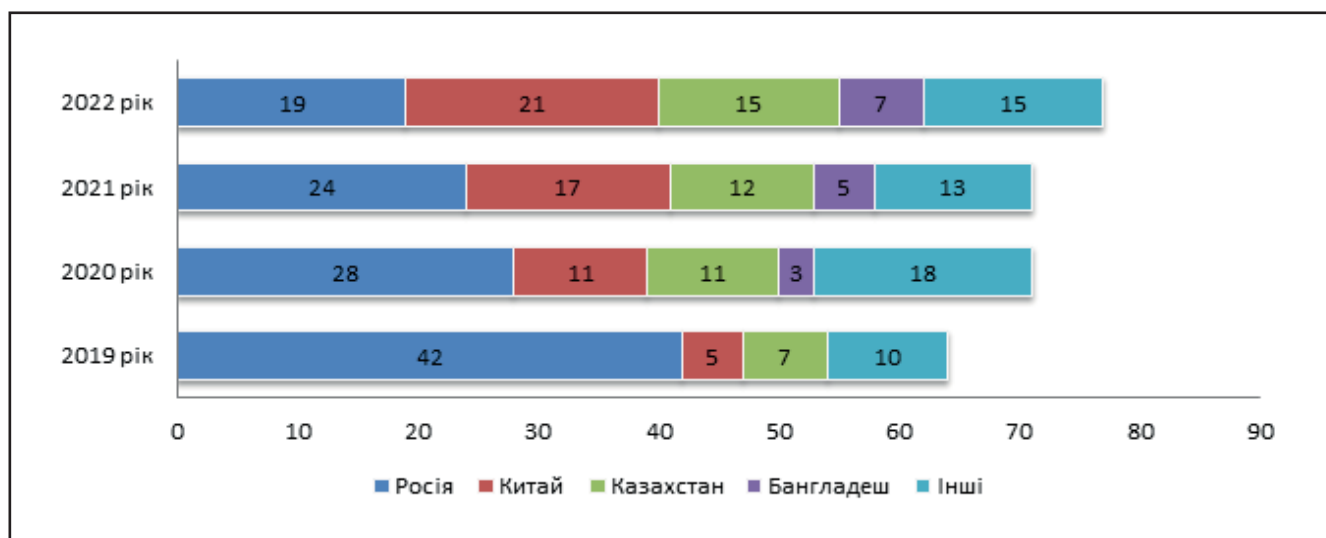
Імпорт сухого знежиреного молока Казахстаном у липні зріс за місяць на 28%. Постачання сухого знежиреного молока в країну закуповується в Білорусі за вищими цінами. За 8 місяців року імпорт сиру зріс на 2%, частки країн – імпортерів залишаються стійкими (рис.7) [10].

У липні 2022 року імпортна ціна сухої сироватки в Казахстані зросла на 31%, піднявши попит російського ринку, 96% сироватки в Казахстан у

липні було імпортовано з Росії. Білорусь втратила інтерес до ринку Казахстану в поточному році, за 8 місяців поставки впали на 81% (рис.8) [10].

Імпорт сухого знежиреного молока Казахстаном у липні зріс за місяць на 28% (–18% до липня 2021 року). Близько половини сухого знежиреного молока (48%) було завезено з Білорусі. За 8 місяців року імпорт скоротився на 1/3 щодо відповідного періоду минулого року. З початку поточного року обсяги тримаються нижче минулорічних. Постачання з Білорусі за той же період скоротилися на 41%.

Імпорт сухої сироватки у липні 2022 року збільшився на 15% (+22% до липня 2021 року). У липні на 4% зросли постачання сиру до Казах-

Рисунк 5. Експорт Білорусі сухого знежиреного молока з початку 2022 року (січень–серпень), ТМТ

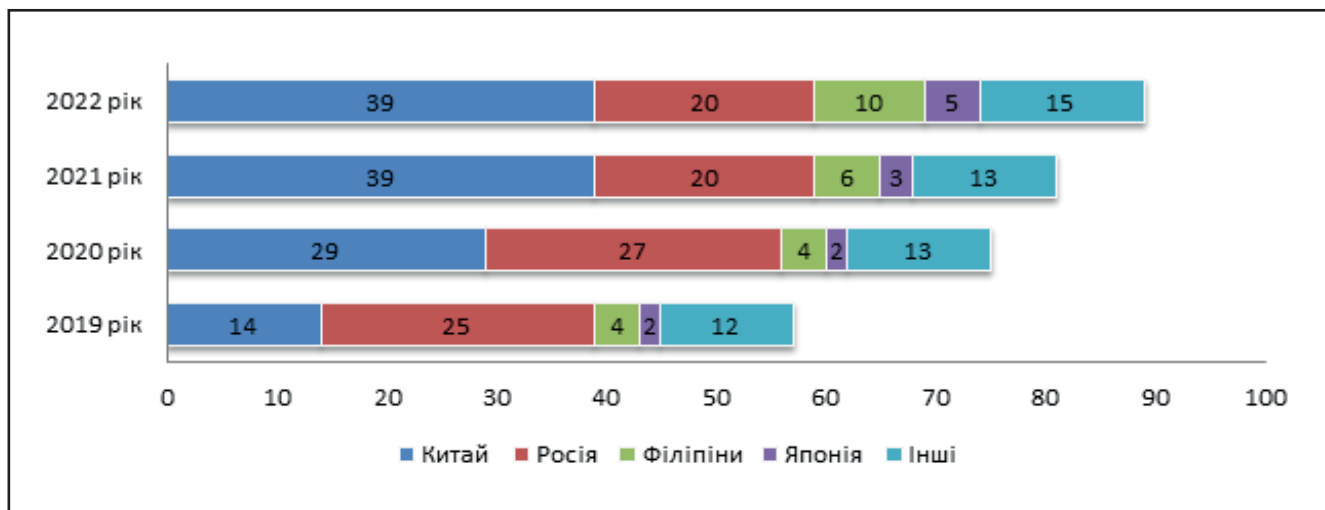

Рисунок 6. Експорт Білорусі сухої сироватки з початку 2022 року (січень–серпень), ТМТ

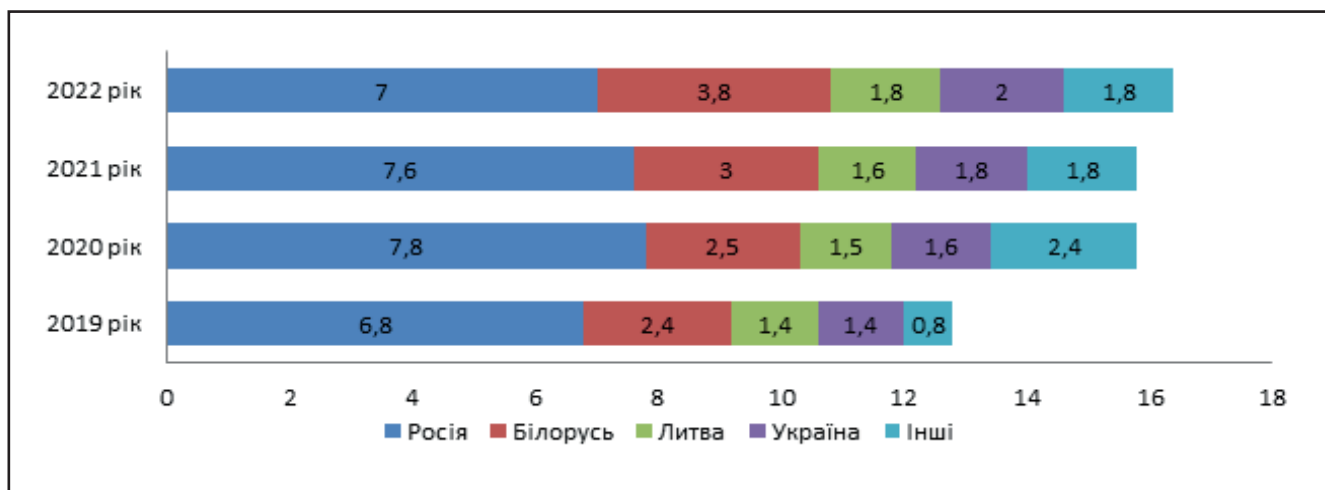

Рисунок 7. Імпорт Казахстаном сиру з початку 2022 року (січень–серпень), ТМТ

стану (+18% до липня минулого року), за 8 місяців року імпорту сиру зріс на 2%, частки країн – імпортерів залишаються стійкими (рис.7). Імпорту морозива до Казахстану у липні перевищив рівень відповідного місяця минулого року на 44%.

На початку 2000-х років Україна була одним з провідних операторів на світовому ринку сухого молока, але у 2007–2012 роках в умовах суттєвого зменшення виробництва молока та врахування переорієнтації гравців ринку на більш прибуткові продукти молочної галузі. Тому, випуск сухого молока в країні істотно зменшився, а відповідно експорт його зменшився також. Торгова російська війна змінила тенденції розвитку вітчизняного ринку сухого молока. Втративши можливість здійснювати поставки сиру на російський ринок, сировари були змушені масово переорієнтуватися на випуск альтернативної продукції, у тому числі сухого молока. Таким чином,

випуск українського сухого молока протягом 2016–2021 років дещо зріс, проте подальше його нарощення в найближчі роки, на думку експертів, малоімовірно через нестачу сировини.

В цілому, в 2016–2021 роках Україна щороку експортувала в середньому по 30000 тон з низхідним рухом у 2020–2021 роках до 23000 тон. Основними споживачами вітчизняного сухого знежиреного молока в 2021 році були ринки: Бангладеш – 5,275 тисяч тон, Казахстану – 3,363 тисяч тон, Грузії – 2,678 тисяч тон, Китаю – 2,050 тисяч тон, Вірменії – 1,719 тисяч тон, Малайзії – 1,200 тисяч тон, Філіппін – 0,877 тисяч тон, Азербайджану – 0,648 тисяч то), Узбекистану – 0,531 тисяч тон [34].

Виробництво сухого незбираного молока продемонструвало протягом останніх п'яти років позитивну динаміку, що спричинено збільшенням світового попиту, у тому числі в Китаї. Об'єм екс-

порту сухого незбираного молока у 2017–2021 роках зросло у 1,7 рази – з 2,5 тисяч тон в 2016 році до 4,2 тисяч тон в 2017 році. Споживання вітчизняного сухого незбираного молока сьогодні є ринки: Ізраїлю – 0,788 тисяч тон, Кувейту – 0,600 тисяч тон, Вірменії – 0,493 тисяч тон, Лівану – 0,350 тисяч тон, Казахстану – 0,326 тисяч тон, Молдови – 0,261 тисяч тон, Алжиру – 0,2 тисяч тон, Єгипту – 0,2 тисяч тон, Азербайджану – 0,107 тисяч тон [45].

Висновки

Аналіз кон'юнктури світового ринку молока та молочної продукції та досвіду розвитку молочно-го виробництва провідних країнах світу дозволив виявити особливості, які мають найбільший вплив на збільшення продуктивності галузі та її рентабельності.

Виробництво молока та молочної продукції у світі щорічно збільшується – за 5 досліджуваних років зростання становило 110,3%. Основні фактори – це зростання продуктивності корів у країнах ЄС, Бразилії, США; поголів'я в Індії та Китаї; збільшення попиту на молоко та молочну продукцію в країнах, що розвиваються, у зв'язку зі зростанням чисельності населення.

У 2021 році на першому місці знаходиться Євросоюз (17% світового виробництва), далі йдуть США, Індія та Китай. Ринок молока США, Канади та ЄС перенасичений, у зв'язку з високою продуктивністю корів, що робить ці країни основними експортерами продукції. Державне регулювання тут спрямовано на скорочення виробництва за допомогою ціноутворення та встановлення лімітів. У Європі ключовим виробником молока є Німеччина.

Бразилія, Індія та Китай ведуть переважно екстенсивне виробництво, при цьому поступово переходячи на його інтенсифікацію. Для цього державою виділяються субсидії на придбання нових технологій та будівництво сучасних молочних ферм.

Ринки молока та молочної продукції в країнах на пострадянському просторі відрізняються наявністю суттєвого експортного потенціалу. Внутрішній ринок цих країн вже близький до насичення та обмежений невисоким рівнем соціально-економічного розвитку. Необхідна диверсифікація експорту Білорусії та Казахстану у бік країн Південно-Східної Азії, Китаю, Східної Європи.

Основним трендом сучасності на молочно-му ринку є зміщення попиту у бік низькокалорій-

ної та знежиреної продукції, який збільшився на 13,9% у період з 2016 по 2021 рік. Також відбувається зростання попиту на складніші продукти – сири, йогурти, молочні десерти. Фактором, що перешкоджає розвитку ринку молока та молочної продукції, в останні роки стало зростання попиту на рослинні аналоги. Варто відзначити, що основним драйвером розвитку світового молочного ринку в перспективі стануть не країни ЄС чи США, а країни, що розвиваються, де урбанізація та зростання чисельності населення призвели до необхідності суттєвого збільшення виробництва молока та молочної продукції.

Список використаних джерел

1. Агроекспансія 2019. Бізнес. 2019. № 2. С. 62–63
2. Інформаційно-аналітичний звіт по ринкам молока 2018 Ради з питань експорту продовольства. URL: <http://ukrainian-food.org/uk/post/ricnij-zvit-po-rinkammoloka-2018-roku>
3. Кваша С. М., Іванько А. В. Моделювання часткової рівноваги на ринку молока та молочної продукції в Україні. Економіка АПК. 2017. № 7. С. 37–46
4. Огляд світового ринку молока. MilkUA.info: веб-сайт. URL: <http://milkua.info/uk/post/section/world>
5. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 19.04.2023)
6. Практичний довідник експортера молочної продукції. URL: <https://ukrainefood.org/2018/06/praktychnyj-dovidnyk-eksportera-molo/>
7. Про молоко та молочні продукти. Закон України від 24.06.2004 р. № 1870-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1870-15> (дата звернення 11.05.2023)
8. Попко О. В.. Маркетингове дослідження світового ринку молочної продукції та місця України в ньому. Вісник економічної науки України, 2019. №1, с.106–113
9. FAOSTAT – Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: <http://www.fao.org/faostat/en/> (дата звернення 19.05.2023)
10. Global Dairy Trade. URL: <https://www.globaldairytrade.info/> (дата звернення 19.05.2023)
11. CLAL – Advisory in Dairy and Food Product: website. URL: https://www-clal-it.translate.google.com/en/index.php?section=chisiamo&_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc (дата звернення 19.05.2023)
12. Infagro. URL: <https://infagro.com.ua/ryinokmasla-i-spredov-2018> (дата звернення 11.05.2023)

13. OECD–FAO Agricultural Outlook 2018–2027
URL: <http://www.agri-outlook.org> (дата звернення 24.05.2023)

References

1. Agroekspansiya 2019. (2019) Biznes, 2, 62–63 [in Ukrainian].
2. Informatsionno–analiticheskiy otchet po ryнкam moloka 2018 (2018) Soveta po voprosam eksporta prodovol'stviya. Retrieved from: <http://ukrainian-food.org/ru/post/ricnij-zvit-po-rinkammoloka-2018-roku> [in Ukrainian].
3. Kvasha S. M., Ivan'ko A. V. (2017) Modelirovaniye chastichnogo ravnovesiya na rynke moloka i molochnoy produktsii v Ukraine. Ekonomika APK, 7, 37–46 [in Ukrainian].
4. Obzor mirovogo rynku moloka. (2023) MilkUA.info: veb–sayt. Retrieved from: <http://milkua.info/ru/post/section/world> [in Ukrainian].
5. Ofitsial'nyy sayt Gosudarstvennoy sluzhby statistiki Ukrainy. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
6. Praktychnyi dovidnyk eksportera molochnoi produktsii [Practical guide for dairy exporter]. (n.d.). Ukraine food.org. Retrieved from: <https://ukrainefood.org/2018/06/praktychnyj-dovidnyk-eksportera-molo/> [in Ukrainian].
7. Pro moloko ta molochni produkty № 1870–HV: Zakon Ukrainy (2004.06.24). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1870-15> [in Ukrainian].
8. Popko O.V. (2019). Marketynhove doslidzhenya svitovoho rynku molochnoyi produktsiyi ta mistsya

Ukrayiny v n'omu. Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrainy, 1, 106–113 [in Ukrainian].

9. FAOSTAT – Food and Agriculture Organization of the United Nations. Retrieved from: <http://www.fao.org/faostat/en/>
10. Global Dairy Trade. (2023). Retrieved from: <https://www.globaldairytrade.info/>
11. CLAL – Advisory in Dairy and Food Product: web–site. (2023). Retrieved from: https://www-clal-it.translate.google.com/en/index.php?section=chisiamo&_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc
12. Infagro. (2023). Retrieved from: <https://infagro.com.ua/rynokmasla-i-sprediv-2018>
13. OECD–FAO Agricultural Outlook 2018–2027 (2023). Retrieved from: <http://www.agri-outlook.org>

Дані про автора

Плахотнікова Лариса Олександрівна,

к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Національна академія статистики, обліку та аудиту
e-mail: lara212010@meta.ua
researcher ID: B-1544-2019
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9965-878X>

Data about the author

Plakhotnikova Larisa,

PhD in Economics, Associate Professor of Department for Economics and Management of Foreign Economic Activities, National Academy of Statistics, Accounting and Audit
e-mail: lara212010@meta.ua

УДК 338.45:339.332:658.8:005.336.1–047.44

МОЛНАР О. С.
МІЦА В. В.
ТИХОНОВ В. О.

Оцінка ефективності стратегічного маркетингового управління збутом підприємств

Предметом дослідження є ефективність стратегічного маркетингового управління збутом підприємств та її оцінка.

Метою дослідження є здійснення оцінки ефективності стратегічного маркетингового управління збутом.

Методи дослідження. У роботі використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.

Результати роботи. У статті наведена модель оцінки ефективності стратегічного маркетингового управління збутом. Здійснено оцінку зовнішньої ефективності стратегічного маркетингового управління збутом. Охарактеризовано оцінку внутрішньої ефективності стратегічного маркетин-